

Bảo đảm quyền lập hội ở một số nước và kinh nghiệm có thể tham khảo cho Việt Nam

PGS.TS.NGƯT.Chu Hồng Thanh*

Quyền tự do hiệp hội còn được gọi là quyền lập hội, được ghi nhận trong Tuyên ngôn Quốc tế về Quyền con người năm 1948, Công ước quốc tế về các quyền dân sự và chính trị năm 1966, là một quyền cơ bản của con người có ý nghĩa quan trọng trong một xã hội tự do, dân chủ, văn minh. Quyền tự do lập hội được hiến định tại điều 8 và điều 25 của Hiến pháp Việt Nam năm 2013. Quốc hội nước CHXHCN Việt Nam đã đưa Luật về Hội trong chương trình lập pháp để thảo luận và ban hành.

Trong lĩnh vực chính trị, quyền tự do hiệp hội có vai trò thiết yếu đối với việc hiện thực hóa quyền bầu cử, ứng cử và quyền tham gia quản lý đất nước. Thực hiện quyền tự do hiệp hội, các cá nhân liên kết với nhau, hỗ trợ nhau trong các hoạt động kinh tế, văn hóa, xã hội, trong sản xuất kinh doanh và các hoạt động thương mại, dịch vụ. Đối với các nhóm dễ bị tổn thương (người khuyết tật, người lao động nhập cư, người đồng tính, song tính và chuyển giới...), quyền tự do hiệp hội càng có vai trò quan trọng trong việc góp phần giảm, tiến tới xóa bỏ phân biệt đối xử và kỳ thị, bảo vệ các quyền con người của các nhóm này khi mà tiếng nói của những cá nhân thuộc những nhóm này dễ bị xã hội hoặc các cơ quan công quyền bỏ qua. Việc ra đời Luật về Hội sẽ tạo hành lang pháp lý vững chắc thúc đẩy quyền hiệp hội và sẽ là nền tảng tốt để bảo đảm thực hiện các quyền con người ở Việt Nam trong sự nghiệp đổi mới.

Quyền tự do lập hội được ghi nhận trong hầu hết Hiến pháp của các quốc gia trên thế giới như một quyền cơ bản quan trọng. Riêng Hiến pháp Hoa Kỳ không đề cập trực tiếp đến quyền lập hội mà chỉ đề cập đến tự do ngôn luận và hội họp, nhưng Tòa án Tối cao Hoa Kỳ, một cơ quan có quyền lập pháp, thông qua án lệ vụ NAACP kiện Alabama ex rel. Patterson năm 1958, đã kết luận rằng quyền lập hội phát sinh từ quyền tự do biểu đạt, tự do hội họp và là một quyền và tự do căn bản của con người. Trong hệ thống luật Anh – Mỹ, pháp luật (án lệ) bảo vệ các quyền tự do lập hội nhìn chung rất cởi mở, tôn trọng tự do và sự khác biệt. Luật Nhân quyền 1998 của Anh Quốc coi Công ước nhân quyền châu Âu là luật quốc gia, trong đó Điều 11 của Công ước này về quyền lập hội đã công nhận phán quyết của Tòa án Nhân quyền châu Âu về quyền hiệp hội có giá trị áp dụng trực tiếp tại Anh. Anh quốc cũng là quốc gia có luật về hội tương đối sớm, thể hiện Luật về sự liên kết ban hành năm 1825, Luật Công đoàn ban hành năm 1871.... Ở Pháp, Luật về hội đã được ban hành từ năm 1901. Sau năm 1945, nhiều quốc gia ban hành luật về hội mới như Luật về hội của Đức 1964... thay thế cho các đạo luật hạn hẹp, gò bó đã được ban hành trước đó. Đến cuối thập niên 1980, làn sóng dân chủ ở Đông Âu song hành với sự kết thúc của Chiến tranh Lạnh đã tạo môi trường mới để nhiều quốc gia trong khu vực này ban hành các luật về hội hiện đại và cởi mở hơn, như Luật về hội của Ba Lan 1989, Luật về hội của Hungary 1989.... Tuyên bố về những người bảo vệ nhân quyền của LHQ năm 1998 khẳng định để thúc đẩy và bảo vệ các quyền và tự do cơ bản của con người, mọi người phải có quyền tự do lập hội ở cả cấp độ quốc gia và quốc tế.

* Khoa Luật ĐHQG Hà Nội.